

HOZZÁSZÓLÁSOK:

GERGELY ISTVÁN, miniszterhelyettes

Engedjék meg, hogy a MÉM nevében illő tisztelettel köszöntsem az MTA IV. Osztálya vezetőségét, bizottságait, az osztálygyűlés minden résztvevőjét. Az Osztályvezetőség beszámolója rendkívül nagy horizontot ölelt fel, amikor:

- fő területenként áttekintette az agrárkutatás 25 évének főbb eredményeit és a további kutatások irányát,
- számot adott az Osztály és bizottságai 3 éves munkájáról,
- végezetül felvázolta — a Párt tudománypolitikai irányelvei és az Akadémiára szóló új törvényerejű rendelet szellemében — az Osztály és bizottságai jövő feladatát.

Nem túlzás talán úgy fogalmazni, hogy az eltelt negyedszázad alatt sok vonatkozásban kialakult, megteremtődött az agrárkutatás és ugyanakkor jelentős eredményeket adott.

Mind a kialakulás, mind az eredmények részese és kovácsa az Akadémia, ezen belül különösen az Agrártudományok Osztálya.

A kutatás kialakulása és eredményei fő összetevőiként, valamint serkentőiként joggal idézhetjük magunk elé:

- országunk felszabadulását és népi államunk teljes kialakulását,
- a tudományos ismeretek nemzetközi gyarapodását,
- a Szovjetunió és a többi szocialista ország segítségét, összefogását,
- népünk áldozatát a kutatás feltételeinek megteremtéséért,
- a szocialista mezőgazdaságnak új ismereteket igénylő és azokat hatékonyan felhasználó jellemző vonását,
- a kutatás területén dolgozók alkotóképességét, áldozatos és eredményes munkáját, és hogy
- szocialista nagyüzemi szakembereink és az ágazatban dolgozók az agrártudomány eredményeire támaszkodva formálhatják a jövőt.

Összegezhetők tehát úgy az előbbieket, hogy az igények, a feltételek és a végzett munka együttesen alakították ki az eredményeket.

Eltelt negyedszázadunk termelésfejlődése (változása és eredményei) is igen jelentős. A teljes képen belül különösen ott lehetünk elégedettek, ahol ötvözni sikerült az új ismereteket (a kutatási eredményeket), az anyagi-műszaki feltételeket és a realizáló közgazdasági körülményeket. Úgy gondolom, joggal elégedetten nyugtázhatjuk pl.:

- a búzatermesztést,
- a kukoricatermesztést,
- a baromfitenyésztést, de még néhány más területet is fel lehetne sorolni.

Az említett példáknál a siker záloga volt, hogy

- a külföldi és hazai kutatási részeredményeket komplex egésszé ötvöztük,
- a komplex eredmények gyorsan elterjedtek és általánossá váltak,
- az új ismeretek műszaki megvalósítást nyertek,
- a biztonságos eredmények jogos közgazdasági ösztönzést nyertek és jó gazdasági eredményeket adtak.

Több fejlődésben levő vagy „félkész” eredményről is említést lehet tenni. A „félkész” állapot legtöbbször azzal magyarázható, hogy a kutatási eredmények nem teljesek. A komplexség, a teljes ismeret valamelyik láncszeme hiányzik vagy gyenge.

Vannak szép számmal olyan területek is, ahol bizony egyelőre csak a teljes ismeretnek egy-egy kis része van készen.

Az előbbieket magyarázzák, hogy miért kell nagy jelentőséget tulajdonítanunk a komplexitásnak.

Hangsúlyozottan ugyanezt tesszük a műszaki fejlesztési tevékenységnél is, azt is figyelembe véve, hogy egy-egy időszakban kiemelten, koncentráltan és rövid idő alatt igyekszünk feladatokat megoldani.

(Példák a jelenlegi időszak és a közel jövő kiemelt műszaki fejlesztési kérdéseire.)

A kutatás-fejlesztés egész területén azt tapasztaljuk, hogy az autarchiára való törekvés idejét múlta, a munka nemzetközivé vált.

Alapoznunk kell a külföldi eredményekre, gyorsan egybe kell azt ötvözni, saját eredményeinkkel. Ugyanakkor természetesen mi is hozzájárulunk a nemzetközi kutatási kincshez.

Ezt a szemléletet szolgálja a KGST országok között kibontakozó integrációs tevékenység is.

A kutatással szembeni új igények, a kutatás számos új vonása tette természetszerűvé, hogy a Párt sokrétűen elemezte a hazai kutatást és elénk tárta tudománypolitikai irányelveit.

A kutatás tartalmi változásai újszerű kutatási szervezetet és új szervezési módszereket kívánnak.

Ezért került újszerűen megfogalmazásra az Akadémia feladata is.

Meggyőződésünk, hogy az Osztály területén a következő időszakra vázolt feladatok igen jelentősek és helyesek.

Örömmel üdvözljük, hogy — az eddigi tevékenységének megfelelően — az Osztály a MÉM-től elválaszthatatlannak, sőt együttesnek ítéli munkáját.

Különös jelentőséget kell annak tulajdonítani, hogy az agrártudományok fogalmát a valóságos helyzetnek megfelelően tágítsuk.

A bizottságokra vonatkozó javaslatok lényegében tükrözik, hogy a területen:

- az alapvető természettudományi,
- a biológiai-termesztési,
- a műszaki
- és az ökonómiai ismeretek és kutatások szerves egységet alkotnak.

Örömmel üdvözljük az Akadémia, az Osztály következő időszakra szóló programját, a mezőgazdaság és élelmezésügy egész tevékenységébe való bekapcsolódását.

Továbbra is várakozással tekintünk az akadémiai intézetek munkájára. Kérjük az Akadémiát, hogy fordítson nagy figyelmet a mezőgazdaság és élel-

mezésügy, az agrártudományok területére, mert az itteni fejlesztés társadalmi-gazdasági törekvéseinkkel egybevág.

Reméljük a kutatások intenzívebb segítségét különösen az egyetemek irányában.

Engedjék meg végezetül, hogy a MÉM nevében nagyra értékeljem az Agrártudományok Osztályának eddigi sokoldalú és hathatós segítségét, s kérem, hogy e szervezett munkának a múlthoz és a feladatokhoz méltó folytatása legyen. Ehhez kívánok töretlen és sikeres munkát, s nagy és méltó tudományági és személyes megbecsülést.

MÓCSY JÁNOS akadémikus

Felszólalásomban mindenekelőtt kapcsolódom a miniszterhelyettes elvtárs utolsó mondataihoz, és szeretném régebbi kartársaim, barátaim emlékezetébe idézni, hogy amikor — mint osztálytitkár — 8—9 évvel ezelőtt első alkalommal szoltam a közgyűléshez, akkor még azt kellett mondanom, hogy a Földművelésügyi Minisztériummal sikerült a kapcsolatokat egy kicsit megjavítani. A következő évben már az volt, hogy a kapcsolatok fokozottan javultak, a rá következő esztendőben pedig, hogy teljes összhang van. Amint látjuk, most már ezen is túl vagyunk: most már azon dolgozunk, hogy egymás munkáját hogyan segítsük és a közös munkát — amely az ország agrártermelésének és népünk boldogulásának munkája — melyikünk tudja jobban végezni.

Felszólalásom konkrét tartalma két téma köré kapcsolódik. Az egyik a kutató munka, a kutatási témák, a másik pedig az Akadémia szervezeti átalakításával kapcsolatos problémák s nem mondhatom másképp, hogy bizonyos gondok is.

Ami mármost a kutatási témákat illeti, ez a terület olyan, amelyről mindig lehet valami újat mondani, és amelyen mindig lehet valami újat csinálni. Emlékszünk, hogy húsz és egynéhány évvel ezelőtt, amikor elkezdtünk dolgozni, akkor vitatkoztunk arról, hogy egyáltalán lehet-e kutatást tervezni. Közben rájöttünk, hogy lehet. Arra is rájöttünk, hogy a kutatástervezés nem akkor jó, ha minél több témát szedünk elő, hanem akkor, ha minél kevesebbet művelünk, de azokat alaposan.

Azok a témák persze, amelyekkel foglalkozunk, nem egyforma jelentőségűek. Vannak köztük népgazdaságilag elsőrendűen fontos témák, olyanok amelyeket záros határidő alatt meg tudunk oldani, amelyekkel kapcsolatban eredményeikről beszélhetünk és vannak olyanok, amelyeken évszámra dolgozhatunk amíg eredmény lesz, amíg egy eredmény kijön, de az eredménynek előbb-utóbb meg kell lenni.

De vannak egészen más témák is. Az intézetek munkájának megismerésekor lehet látni, hogy vannak öncélú vagy testre szabott témák, amikor valaki x éve rágódik már egy témán, ahogy a rókáról, a témáról is lenyúzott már 7 bőrt, de még a 8-at is le akarja húzni róla, ahelyett, hogy egy újabb témára nyergelne át. Az persze nagyobb munkát jelentene. Ezek azok a kisértő témák, amelyekkel kongresszusokat lehet végigháználni, mert más úgysem jelentkezik e témákra, azután nincs olyan téma, vagy olyan üres előadás, amelyet egy kongresszuson előadni nem lehetne és az ilyen agyonhajszolt, agyonnyúzott témákkal esetleg már senki sem foglalkozik. Az illető tehát annak a témának nemzetközi szakértője lehet azért, mert már egyedül van, más senki sem tartja érdemesnek foglalkozni vele.

Néha találkozok az ember, hogy úgy mondjam szint-alatti témákkal: olyanokkal, amelyek nem méltók sem egy kutatóintézethez, sem egy tanszékhez, amelyeket egy technikus vagy egy mechanikus nagyon jól meg tudna oldani egy laboratóriumnak, egy műhelynek a sarkában. Szükséges, hogy megcsinálják, de ezeket ne tekintsük úgy, mint az intézet, vagy a kutatóintézet, vagy a tanszék tudományos programjának egy részét. Az sem lényeges, hogy cikk jelenjék meg egy olyan munkáról, amely nem más mint egy kezdő ember metodikai bevezetése. Rendben van, neki is kell dolgoznia, és tanuljon meg bizonyos metodikát, de az nem azt jelenti, hogy ami már elkészült, amit mások már leközltek és ismertettek, azt ő is megírja azért, hogy igazoljuk, hogy ez a módszer be van vezetve nálunk. Ne kutassunk olyan dolgot, amelyet mások már kikutattak, éppen csak az illető kutató nem tud róla. Ne állítsunk be ismeretlen, obskurus összetételű anyaggal — akár gyógyszerre, akár mezőgazdasági vegyszerre vonatkozó — kísérleteket. Amivel dolgozunk az legyen a kezünkben, ismerjük! Nem elég hogy valahonnan valamit kapunk és akkor rögtön foglalkozunk vele.

A kutatási témának a megválasztásánál már eleve legyünk tisztában azzal, hogy vannak olyan feladatok, amelyeket egy ember nem tud elvégezni, hiszen manapság egyre kevesebb egyszemélyes téma van. Most már mindinkább a kollektív munkára térünk, át hiszen akár a növénytermelés, akár a kemizálás mechanizmusának, az állategészségügynek a területén alig van már — mondhatni nincs is — olyan téma, amelyet egy ember minden oldalról egymaga meg tud oldani. Aki ilyenre vállalkozik, az úgy jár, mint amikor a nemzetközi színvonalat szoktuk emlegetni, hogy a nemzetközi színvonaltól egyenletesen gyorsuló sebességgel fog lemaradni, nemhogy utólré. Csak úgy lehet ilyen témákkal dolgozni, ha előre összeszedünk egy olyan kollektívát akár házon belül, akár házon kívül, amely akár külföldi kapcsolattal is, de éljen és a dolog menjen.

Ezeknek a témáknak a helyes kiválasztását azért is nagyon meg kell fontolni, és a témákat felülvizsgáló szerveknek is nagyon meg kell fontolnunk, mert minden témának a megmunkálása személyi, anyagi, helyi és egyéb kapacitás lefoglalásával jár, ha tehát a kapacitást nem megfelelően használják ki, akkor egy érdemlegesebb dolog elől vonják el. Az ökonómiai szempontokat is már eleve figyelembe kell venni, mert egy olyan kutatás, egy olyan technológiának a kutatása vagy kidolgozása, amelynek eredménye csak azzal jár, hogy az új eredmények többbe kerülnek mint a régiek, vagy mint az egész technológiának a bevezetése, nagyon megfontolandó, hogy nem kellene-e vagy más témára áttérni, vagy pedig másik oldalról megfogni azt a témát. Előfordul, hogy valaki arra gondol — különösen a fiatalok — hogy borzasztó, hogy az öregek már mindent lelegeltek előlem, nincs egy kézzel fogható, vagy épkezláb téma, amelybe belekezdhetnék.

Nem kell félni! Nemcsak a mostani fiatal kutatóknak, hanem még ükunokáinknak is lesz elég kutatni való témája, mert a témák, a megoldandó feladatok szinte nőnek körülöttünk, csak győzzük őket felismerni és kidolgozni. Részben az élet szül ilyeneket, részben pedig munka közben merülnek fel. Ha pl. valaki egy metodikával maga is dolgozik, tehát laboratóriumban vagy szabadföldi kísérletnél maga is ott áll és csinálja a dolgot és lát mindent, akkor észreveszi, hogy valami nem úgy üt be, mint ahogy várta. És ha utána kutat akkor kiderül, hogy még mindig nem stimmel valami. Ilyenkor két módszer lehetséges. Az egyik az, hogy az illető figyelmen kívül hagyja a

kapott eredményeket és szépen elkozmetikázza őket, hogy minden stimljen. Ez a kevésbé célszerű módszer. Sokkal jobb módszer, ha valaki utánanéz annak, hogy mi és miért nem stimmel. Mert itt szokott valami új gondolat vagy új téma elbújva lenni.

Nem tudom melyik bolygót is úgy fedezték fel, hogy már meglevő öreg bolygóink járásában bizonyos rendellenességeket vettek észre. Lehetett volna kétféleképpen elintézni. Lehetett volna azt mondani, hogy rosszul mértem, nincs semmi eltérés, marad az az 5–6 bolygó, amelyet eddig ismertek. De utánamentek és rájöttek, hogy a pályában azért volt zavar, mert az egy újabb égitest hatása volt.

Ami a műszerezettséget illeti meg kell mondanom, hogy az az utóbbi időben igen nagy mértékben javult. Néhány évvel ezelőtt egy ilyen közgyűlési beszámoló és a hozzászólások jelentős része — hogy úgy mondjam, egy sirató fal volt: panaszkodtunk, hogy ez nincs, az nincs, ezért nem lehet dolgozni, azért nem lehet dolgozni és a közgyűlésen pl. olyan dolgokkal jöttek elő, hogy nincs fedőlemez. Most már van. Most már nem fordul elő — ami előfordult — hogy rendeltünk előírástól úton tízezer darab fedőlemezt és félév múlva kaptuk a NIM-től az értesítést, hogy ha a jövőben tetőcserepet rendelünk, akkor egy évvel korábban adjuk fel. Szállítják ezt a tízezer darab fedőlemezt — de ők úgy értették hogy cserepet. A közbeeső szerveknél nem tudták, hogy mi az.

El lehet mondani, hogy intézeteink legnagyobb része most már technikailag jól, vagy legalábbis működőképesen fel van szerelve. Meg kell azonban mondani azt is, hogy a szakemberek felkészültsége és hozzáállása nem mindig áll arányban a már meglevő technikai felkészültséggel. Mert ahhoz, hogy eredményesen lehessen kutatni nemcsak jó műszer, hanem elsősorban jó szakember kell: jó hozzáállású, hozzáértő, invenciós kutató. Ha ez nincs, akkor hiába a legtükéletesebb műszer, az csak bajt csinál. Ha pl. van valahol egy kitűnő, nagyon drága automatikus aminosav-analizátor, de nem tudják jól kezelni, akkor kapnak olyan eredményeket, amelyek csak arra jók, hogy félrevezessék vagy megbolondítsák a növénytermelőt, vagy a növény-nemesítőt, vagy a kutatót, vagy a hozzá az analízis eredményéért forduló gazdaságot, esetleg a bíróságot is. Ahol tehát ilyen műszerek vannak, de általában mindenütt, a kutatók felkészültségét arra a szintre kell emelni, hogy ezeknek a műszereknek a kezelését, általában a metodikát teljesen és megbízhatóan értsék. Ha ez nincs meg, akkor soha sem vagyunk nyugodtak, hogyha attól a kutatóintézettől eredményt kapunk, hihetünk-e benne vagy sem. Ha az ilyen drága műszer nem olyan helyre kerül, ahol tényleg jól tudják használni, az nemcsak azzal a kockázattal jár, hogy a műszert elrontják és egy csomó hamis eredmény fog kikerülni, hanem azzal is, hogy a műszer árával elvontak kapacitást olyan helyről, ahol sokkal jobban fel lehetett volna használni: vagy úgy, hogy ugyanez a műszer máshol több hasznot hajtott volna, vagy pedig úgy, hogy ugyanezért az értékért más szükséges műszereket — vagy átcsoportosítással akár technikai segéderőt lehetett volna kapni.

Az osztálytitkári beszámoló foglalkozott az állattenyésztési kutatások nehézségeivel, azzal hogy azok milyen költségesek. Összehasonlította az állatorvosi kutatásokkal mint olcsóbb kutatásokkal.

Mint ennek a területnek volt művelője, szeretném hozzátenni, hogy az állategészségügyi kutatások azért voltak olcsóbbak a múltban, mert egyszerűen nem adtak rá elég pénzt. Az is igaz, hogy kutatóink legnagyobb része

értett ahhoz, hogy öreg műszerekkel még primitív körülmények között is tudjon eredményeket elérni. Nagyon szép dolog a hagyomány, de mint idősebb ember megmondhatom, hogy bárminő szépek is a hagyományok, belőlük megélni nem lehet. Hagyományokból csak akkor lehet megélni, ha évről-évre és közben is állandóan alimentálják őket.

Ami az Akadémia átszervezését illeti, végeredményben helyes volt, hogy a tudományos munkát és irányítást külön választják az igazgatási teendőkétől. Ez persze nem az a hely és túlságosan közel is vagyunk még hozzá — meg sincs szavazva — hogy megállapítsuk, hogy ez a mód volt-e jó vagy pedig lehetett volna esetleg úgy is, hogy az igazgatási feladatokat nyirbáljuk le. Ahogy észreveszem, azok a pár évvel ezelőtti ígérek, hogy az adminisztrációt és a bürokráciát radikálisan csökkenteni fogják — legalábbis ez ideig — nem realizálódnak. Sőt, ellenkező tendenciákat is lehet látni: hogy az a papírmennyiség, amelyet az intézetek és egyes személyek kapnak, nem hogy nem fogy — hanem nő.

Mindenesetre a közvetlenül érdekelteknek, a kutatóhelyeknek ebből egyelőre különösebb nehézségük nem lesz. Minden átszervezés súrlódással jár. Ez is azzal fog járni, de valószínűleg elsősorban felsőbb szinteken és most kivételesen az lesz a helyzet, hogy rezgései az alsóbb szintekre már kevésbé fognak eljutni. Csak ne következzen be olyan helyzet, hogy egy kutatóhelynek eddig csak az Akadémiának kellett jelentenie, most pedig jelentenie kell az Akadémián kétfelé: jelentenie kell a tudományos társadalmi vonalnak és jelentenie kell az igazgatási vonalnak. A harmadik azután a MÉM, mert az az egésznek a koordinátora. De meg vagyok győződve arról, hogy ami rajtunk áll, a MÉM-mel tudunk olyan megoldást találni, hogy sem üresjáratok, sem pedig felesleges jelentések és kérdezősködések ne legyenek.

Nagyon részletesen ismertette az osztálytitkár a bizottságok feladatkörét. Én csak azt szeretném hozzátenni, hogy az agrárkutatási munkának és annak az egész munkának, amely vele kapcsolatos, súlypontja tulajdonképpen nem annyira az elnökségen és az osztályon, hanem inkább a bizottságokon van. A mi bizottságainkon és más termelési osztályok bizottságain. Meggyőződésem szerint ezek a bizottságok azért tudnak és fognak jó munkát végezni, mert átfogóak. Képviselve vannak bennük a különböző főhatóságok, a termelés, és mint ismeretes, a bizottságok függetlenek. Emlékszem, hogy egy ilyen bizottság ülésén egyszer egy kolléga a minisztériumból azt mondta, hogy itt mint a „bizottság tagja” elmondja véleményét, de ugyanazt a „nagyházban” nem merné elmondani, mert akkor orrot kapna érte. A bizottság tehát azért is jó, mert itt el lehet mondani. Sőt újabban olyat is el lehet mondani, amiért azelőtt nagyon megharagudtak.

Nagyon sok reményt fűzök a két új bizottság megalakításához. A mezőgazdasági termékek feldolgozási bizottságáról már 7—8 évvel ezelőtt szó volt, különböző nevek alatt szerettük volna megalapítani, de különböző okok és ürügyek miatt nem sikerült. Most végre talán sikerül.

Ami pedig az üzemtani és agrárökonómiai bizottságot illeti, tulajdonképpen nem lesz más, mint a régi helyzet visszaállítása. Mert volt egy ilyen bizottságunk és jó volt. Most hogy a bizottságot átvitték más osztályhoz és az agrárökonómiai intézet átkerült a Földművelésügyi Minisztériumhoz, az nem jelentette azt, mintha az agrárökonómiai gondolat az agrártudományi osztálytól elidegenedett volna. 7—8 vagy nem tudom hány bizottságunk volt akkor, mindegyiknek voltak és vannak agrárökonómiai vonatkozásai

és azokat természetesen nem hagytuk ki belőle még akkor sem, ha forma szerint nem is voltunk illetékesek. Az agrárökonómia éppen úgy beletartozik minden termelési és kutatási területbe, mint ahogy az élő szervezetből sem lehet külön kirángatni a vérkeringést vagy az idegrendszert. Az egy szabályozó mechanizmus, amely magától értetődőleg benne van.

Végül egy általános észrevétel. Amikor a termelés fejlesztéséről beszélünk, akkor keveset gondolunk a termelés mozgatójára, az emberre. Pedig a termelésnek nemcsak biológiai, technikai meg ökonómiai aspektusai vannak, hanem emberiek és pszichológiaiak is. Az irányításnak az eltorzulásai tehát, amelyekre a múltban láthattunk elég példát, árpolitikai, közgazdasági, bérezési hibák következményeképpen, nemcsak a termelési grafikon alakulásában mutatkoznak, hanem a mindennél érzékenyebb mechanizmusban — az emberben is — ha nem is mutatja ki a grafikon.

Az emberben kialakult áthangolódások természetesen a termelésre is visszaütnek. Ha pl. a szarvasmarha-tenyésztés fellendüléséről beszélünk, akkor nem elég csak azokról a bizonyos központi támogatásokról, borjú-, üsző- meg egyéb akciókról beszélni, hanem meg kell vizsgálni azt is, hogy miért került a szarvasmarha-tenyésztés ebbe a helyzetbe, és itt nemcsak arról van szó, hogy keresztezett, nem keresztezett, vagy milyen marhát tenyésztünk, hanem arról is, hogy az illető ember abban a tenyészetben hogyan áll hozzá.

Az anyagi érdekeltség szép dolog, de azt is jó volna pszichológiailag és emberi módon is értékelni, és ami a legfontosabb: azokon keresztül megadni az embernek — tehát a termelőnek és a termeltetőnek — azt a biztonságot, amely a termelés növelését és folyamatosságát biztosítja.